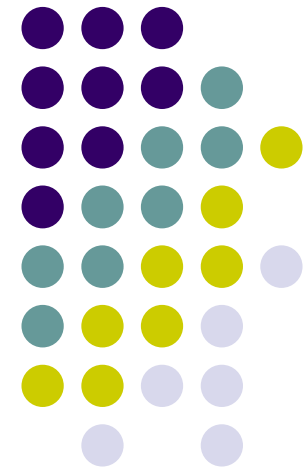

A MUNKABIZTONSÁG LÉLEKTANI ALAPJAI

A SZEMÉLYISÉG SZEREPE A
BIZTONSÁGOS
MUNKAVÉGZÉSBEN

A MAGATARTÁS

- A magatartás az emberi tevékenység megnyilvánulása, a viselkedés hátterét meghatározó tulajdonságok és cselekvések összessége.

- A magatartást meghatározó személyiségjegyek:
 - Vérmérséklet
 - Jellem
 - Rátermettség
 - Érdeklődés
 - Jártasság
 - Készség
 - Képesség
 - Stb.

A MAGATARTÁS

- A magatartás egyik fontos megnyilvánulása az **alkalmazkodás**, ami a munkabiztonság fontos feltétele.
- Az alkalmazkodást ebben az esetben értelmi és érzelmi szinten kell érteni.
- Ebben a folyamatban nagyon fontos tényező a tanulás kognitív folyamatai, valamint az affektív folyamatok, melyek kialakítják a személyiség orientációit.

A SZEMÉLYISÉG NÉHÁNY TULAJDONSÁGA

- **ÉRTELMELMI KÉPESSÉG:**
- Jelentősen befolyásolja a munkavédelmi szabályokhoz való igazodást, azok interiorizálását. Az alkalmazkodás gyorsaságát, melyet tulajdonképpen az **intelligencia** fejez ki.
- **A RÁTERMETTSÉG:**
- bizonyos agyközpontok vele született magasabb fejlettségét jelenti. Ahhoz a dologhoz való vonzódást, amihez adott a rátermettség **hajlamnak** nevezzük.

A SZEMÉLYISÉG NÉHÁNY TULAJDONSÁGA

- **Tehetség:** a rátermettség és a hajlamok komplexuma.
- **Érdeklődés:** (szakmai) a vonzódás megnyilvánulása, alapvetően befolyásolhatja a biztonságos munkavégzést.
Meghatározhatja a és befolyásolhatja a dolgozó figyelmét, koncentrációképességét, cselekvőképességét.

A SZEMÉLYISÉG NÉHÁNY TULAJDONSÁGA

- **Alkalmazkodás:** a magatartás egyik fontos megnyilvánulása, a tanulás folyamán a munkatevékenységhez szükséges szabályok a magatartás szerves részét alkotó, a tevékenységet pszichikusan szabályozó értelmi és érzelmi folyamatokba beépülő tényezőkké válnak.
- **Képesség:** a tanulás folyamán alakul ki. Lehetőséget jelent egy bizonyos tevékenység vagy cselekvés lebonyolításához. **Ismereteket** és **tapasztalatokat** foglal magába.
- Értelmi képesség
- Manuális képesség

A SZEMÉLYISÉG NÉHÁNY TULAJDONSÁGA

- **Jártasság:** a munkaműveletek lebonyolításához a szakmai tanulással szerzett jártasság szükséges. A jártasság gyakorlással megváltozik, egyre könnyebbé válik a munka, kevesebb figyelemkoncentrációt igényel.
- **Készség:** azt jelenti, hogy a munkát, a cselekvéseket a dolgozó már automatikusan képes végrehajtani, tudati működés csak a művelet beindításakor van szükség.

Az alkalmazkodási folyamat és a munkabiztonság

- **HATÓ TÉNYEZŐK:**
- Munkába állás kezdeti alkalmazkodási folyamata
- Fiziológiai munkagörbe
- Naponta végbemenő alkalmazkodási folyamatok
- Tevékenységváltás: otthoni munka, reggeli munkakezdés, ebéd, éjszakai műszak...
- A kezdeti adaptáció hosszúsága függ: a megelőző tevékenységtől és a végzendő feladat meghatározó jellemzőitől.

A BALESETEK LÉLEKTANI OKAI

Az emberi információfeldolgozás törvényszerűségei

- **Az emlékezés három fő szakasza:**
- **Kódolás:** elhelyezés a memóriába
- **Tárolás:** megőrzés a memóriában
- **Előhívás:** visszanyerés a memóriából

A KÓDOLÁS

- **I. Bevitt információ feldolgozása:**
 - **Érzékszervi tár:** (sensory register) jelentéssel nem bírnak, nagy terjedelmű, gyorsan elhalványul
- Alakfelismerés:** (pattern recognition) alapfunkciója, hogy a korábbi tapasztalatok mozgósítása révén az érzékszervi tár tartalmaihoz jelentést rendeljen.
- Figyelem:** (attention) az észlelés szelekciójának képessége, egyfajta beállítódás, melynek működése révén bizonyos ingereket nagyobb valószínűséggel veszünk észre. Alapvetően **szelektíven működik**: a rövid távú memóriába csak az az információ kerülhet be, amelyet a figyelem kiválasztott.

A TÁROLÁS

- **Rövid idejű memória:** (short term memory STM) a memória rendszernek az a része, ahol a tudatos információ először megjelenik.
- **Tétel** (item), információs **tömb** (chunk), visszaidézett egységek, vagy **kognitív sémák** (cognitive schemata)
- MILLER szerint 7 ± 2 kognitív séma a rövid idejű memória kapacitása:

CIAFBIBMWAPEN

CIA FBI BMW APEN

1526184819451956

1526 1848 1945 1956

A rövid idejű memória legfontosabb jellemzői

- Tudatos
- Szelektív és erősen korlátozott kapacitású
- Lassú működésű, erőfeszítést igénylő és soros szervezésű
- Szakaszosan analitikus
- Következtetési, logikai műveletekben erős

A TÁROLÁS

- **Hosszú idejű memória:** (Long Term Memory LTM) ebben tárolódik minden tudásunk az általunk ismert világról.
- 1. és 2. memória az explicit memória
- A 3. memória az implicit memória
- LTM típusai, a jellegtől függően:
 1. Epizodikus memória: átélt események emlékei
 2. Szemantikus memória: tanulás által elsajátított általános ismeretek emlékei
 3. Procedurális memória: tanulás által elsajátított mozgásos, és/vagy gondolati műveletek emlékei = készségek tára

AZ ELŐHÍVÁS

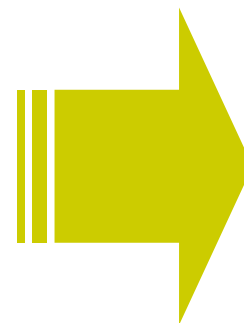

- **A hosszú idejű memória legfontosabb jellemzői és működése:**
- Nem tudatos
- Korlátlan kapacitású
- Gyors működésű, erőfeszítés mentes és párhuzamos szervezésű
- Kognitív alulhatározottság esetén a következő két alapheurisztika alapján keresi a megoldást:
 1. Hasonlót illeszt hasonlóhoz: hasonlósági illesztés (similarity matching)
 2. Annak a javára dönt, amellyel korábban gyakrabban találkozott: gyakoribbra tevés, (frequency gambling)

AZ ELŐHÍVÁS

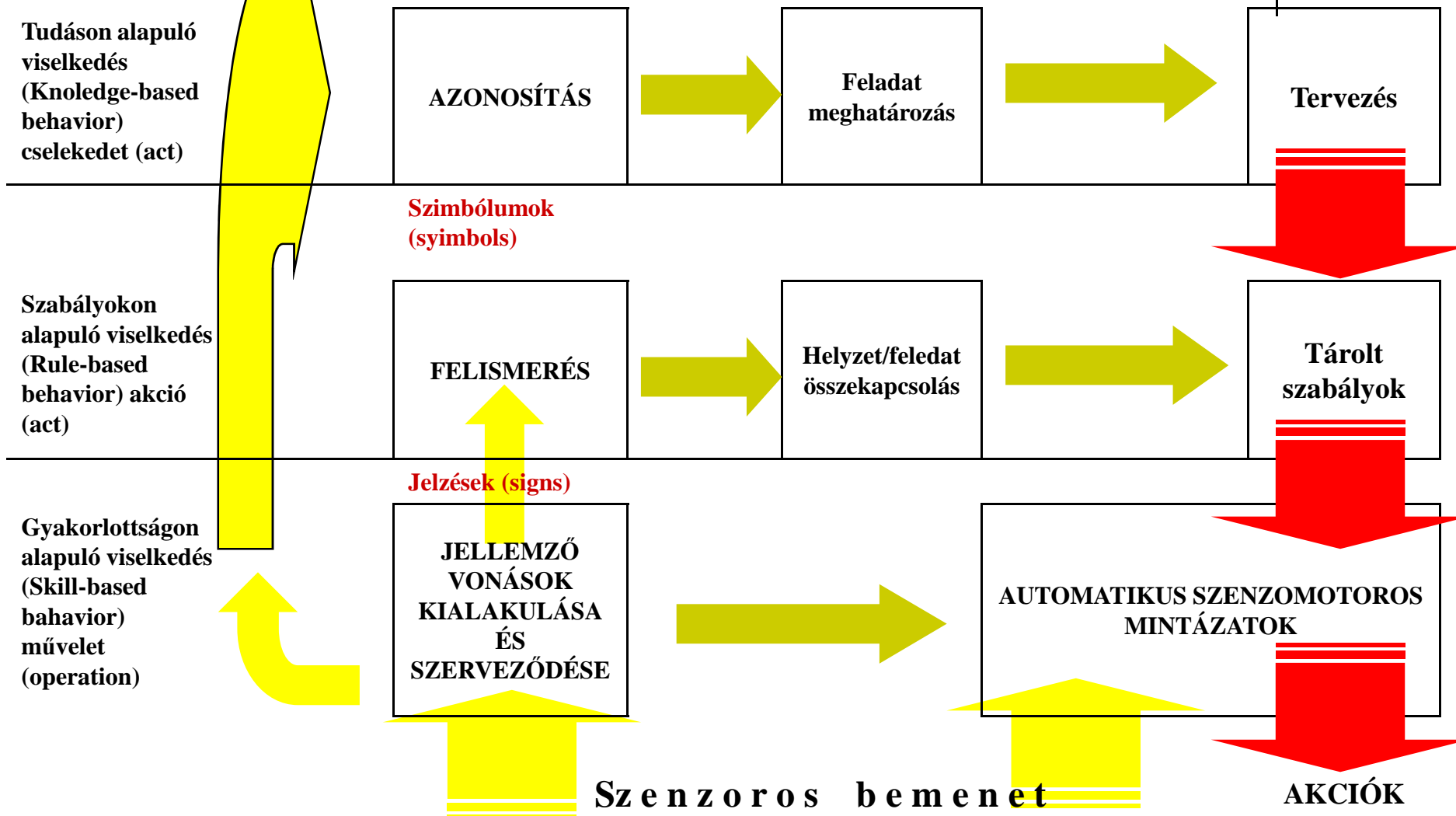

- Ez magát a memóriáknak a használatát jelenti:
- A probléma megoldásban
- Következtetésekben
- Nyelv használatában

● **AUTPUT
KIMENET**

AZ EMBERI TEVÉKENYSÉG SZABÁLYOZÁSÁNAK KOGNITÍV SZINTJEI RASMUSSEN (1983)

Az emberi hibázás Reason-féle modellje

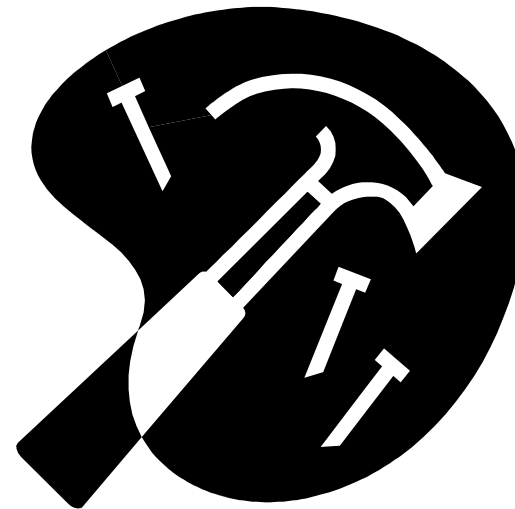

- Az előzetes szándék és a hiba fogalmi és pszichológiai szempontból egymástól elválaszthatatlanok: **hibáról csak előzetes szándék alapján végrehajtott cselekvés esetén lehet beszélni.**
- **Az emberi hiba:** olyan helyzet és/vagy helyzetek létrejötte, amelyben a mentális vagy fizikai cselekvések megtervezett sorozata nem éri el az előre eltervezett, szándékozott célját, és ez a kudarc nem tulajdonítható valamilyen rendkívüli, véletlen szerű körülménynek.

Az emberi hibázás Reason-féle modellje

- **Tévedések:**
- Tudáson alapuló szinten
- Szabályokon alapuló szinten
- **Elvétések és kihagyások:**
- Gyakorlottságon alapuló szinten

Dimenzió	Elvélések és kihagyások a gyakorlottságon alapuló szinten	Tévedések a szabályokon alapuló szinten	Tévedések a tudáson alapuló szinten
Tevékenység típusa	Rutin	Problémamegoldás	Problémamegoldás
Figyelem fókusza	Nem a tevékenységgel kapcsolatos tárgyra irányul	A tevékenységgel kapcsolatos tárgyra irányul	A tevékenységgel kapcsolatos tárgyra irányul
Kognitív kontroll	Automatikus feldolgozás („feedforward” készségsemák alapján)	Automatikus feldolgozás („feedforward” tárolt szabályok alapján)	Tudatos feldolgozás („feedback”)
Hibák előre jelezhetősége	Nagyrészt előre jelezhető „erős-de-rossz” típusú hibák (akciók alapján)	Nagyrészt előre jelezhető „erős-de-rossz” típusú hibák (szabályok alapján)	Változó
Tényleges hibák és hibalehetőségek aránya	Bár az abszolút hibaszám viszonylag nagy lehet, ezek aránya az összes hibalehetőséghez kicsi	Bár az abszolút hibaszám viszonylag nagy lehet, ezek aránya az összes hibalehetőséghez kicsi	Az abszolút hibaszám kicsi, de ezek aránya az összes hibalehetőséghez nagy
Szituatív tényezők szerepe	Kicsitől közepesig. Belső tényezők – korábbi előfordulások – a meghatározók	Kicsitől közepesig. Belső tényezők – korábbi előfordulások – a meghatározók	Külső tényezők a meghatározók.
Felismerés nehézsége	Általában gyorsan és hatékonyan felismerhető	Nehezen, gyakran csak külső beavatkozás segítségével ismerhető fel	Nehezen, gyakran csak külső beavatkozás segítségével ismerhető fel
Viszony a változáshoz	A változás ténye nem tudatosul a megfelelő időben a személynél	A változást a személy bizonyos mértéken várja, de nem tudja annak pontos idejét és formáját	A változást a személy nem várja és arra nincs felkészülve

A biztonságot befolyásoló pszichológiai tényezők: **gyakorlottság**

- **Gyakorlatlanság:** kockázatemelő tényező, gyakorlatlan személyek gyakrabban szenvednek balesetet.

- **Túlságosan jól ismertség (overfamiliarity)**
jelensége: ha túlságosan ismert feladatot végez az ember, az csökkentheti figyelmét, koncentrációját, melynek baleset is lehet a következménye.

MONOTÓNIA

- **Monotónia-állapot**
- a tevékenység okozta csökkent aktivitás állapota, fokozott fáradtság- és álmoságérzés, csökkent szellemi kezdeményező, átállítódási, és reakciókészség jellemzi.
- Teljesítményromlás, teljesítményingadozás

Monotónia-állapot okai

- gyakran hosszabb időt kell várakozni tétlenül a következő feladatra
- csak a közvetlenül látott, ill. hallott néhány jelzést kell felfogni és korlátolt számú kódolt utasítást kell végrehajtani
- minden következő feladat előre látható és azonos
- 3 percnél gyakrabban kell a feladatot ismételni
- csak egy módon hajtható végre a feladat, azon nem lehet változtatni
- nincs a szünetekben számítógépes torna
- csak néhány (vagy 0) munkatárssal kell együttműködni, de azok is ugyanazt csinálják
- nincs mód másfajta feladat időleges átvételére
- a munkavállaló egyedül dolgozik
- a teljes munkaidő min. 80%-ában azonos feladatot teljesít
- 1-3 hónap alatt megtanulható a feladat teljesítése és nem igényel további képzést
- nincs lehetőség egyéni zenehallgatásra
- rossz világítástechnikai környezet
- rossz a munkahely kialakítása, méretezése, nem lehet mozogni, helyzetet változtatni
- a teljesítményről csak későn vagy egyáltalán nem érkezik visszajelzés
- a munkatársakkal beszélgetni nem lehet vagy nehéz

A biztonságot befolyásoló pszichológiai tényezők: **kockázatészlelés**

- Az emberek objektíve azonos kockázatot gyakran eltérően ítélik meg:
- Önként vállalt kockázat ↔ kényszerűen elviselt kockázat
- Mindennapos állandó kockázat ↔ hirtelen megjelenő kockázat
- Közvetlen kockázat ↔ látens kockázat
- Ellenőrizhető kockázat ↔ nem ellenőrizhető kockázat

A biztonságot befolyásoló pszichológiai tényezők: **kockázat-homeosztázis, intelligencia**

- **Kockázat-homeosztázis:** Az emberek a mindennapos kockázatvállalásukat egy bizonyos, viszonylag állandó, szinten tartják. Ezt a személyes kockázatészlelésük szabályozza. Pl.: Svédországi jobboldali közlekedésre való áttérés esete.
- **Intelligencia:** az intelligensebb emberek kevesebbet szenvednek balesetet, mint kevésbé intelligens társaik.

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

